

Kateřina SMEJKALOVÁ
je politoložka,
pracuje jako vědecká
pracovnice v organizaci
Friedrich-Ebert-Stiftung

Minimální důstojná mzda pro Českou republiku za rok 2020 čítá 32 438 Kč hrubého, respektive 37 987 Kč hrubého pro Prahu, a to kvůli citelně vyšším nákladům na bydlení v metropoli. Příjem v takové výši zajišťoval tento rok jednotlivcům pracujícím na plný úvazek a jejich domácnostem to, že mohou při stávající hladině cen pokrýt výdaje za všechny běžné věci nutné ke skromnému, ale důstojnému životu. Proti minulému roku tak minimální důstojná mzda vzrostla o 975 Kč, respektive o 1 137 Kč pro hlavní město.

Ani v roce 2020 více než polovina pracujících nevydělává dost

Nástroj tzv. minimální důstojné mzdy (dále též MDM) poprvé expertky a experti sdružení do Platformy pro minimální důstojnou mzdu představili v prosinci 2019. Reagovali jím na fakt, že se v Česku sice již delší dobu vede debata o zdejších nízkých mzdách a platech, avšak do té doby chyběl nástroj tuto skutečnost konkrétněji uchopit. Nebylo úplně jasné, jak moc jsou vlastně nízké, co přesně to znamená a koho všeho se to týká.

Různé používané indikátory chudoby totiž zachycují jen největší materiální nouzi jako měření materiální deprivace nebo jsou z hlediska své výpovědní hodnoty kontroverzní jako ohrožení relativní příjmovou chudobou. U toho ČR absurdně vychází jako dlouhodobý evropský premiant, protože ve skutečnosti

měří spíše než chudobu příjmovou nerovnost, která je u nás skutečně poměrně nízká (ovšem ze všeho nejvíc ve smyslu „všichni máme málo“). Průměrná či mediánová mzda zase ukazují skutečné rozložení a výši mezd bez ohledu na výdaje, které je z nich třeba pokrýt. A klasická minimální mzda je instrumentem pro politické ovlivňování trhu práce, při stanovování její výše, ale finanční potřeby zaměstnanců a zaměstnankyň obvykle také roli nehrají – jde hlavně o to, co jsou zaměstnavatelé ochotni a schopni zaplatit.

Stranou pozornosti tak dlouhodobě zůstává ta část společnosti, která navzdory tomu, že pracuje ve standardním rozsahu, není schopná pokrýt všechny výdaje, které jsou ve společnosti považovány

za normální. Říká se jí též pracující chudoba. Žije tak v situaci setrvalé ekonomické nejistoty, kterou může být nucena řešit různými nevýhodnými nebo přímo škodlivými strategiemi, jako jsou dodatečná práce na úkor odpočinku či času s rodinou anebo zadlužování se.

Vystresovaní jednotlivci i zranitelná společnost

To se podepisuje jak na jednotlivcích a jejich zdraví, vztazích či vzdělání jejich dětí, tak na prosperitě, odolnosti a soudržnosti společnosti jako celku. Z historie, ale i mnoha současných průzkumů víme, že určitá ekonomická a sociální stabilita, ale i s tím související pocit spravedlnosti z adekvátního ocenění vlastního úsilí spo-

lečností jsou důležitými faktory pro důvěru v celé uspořádání, ve kterém žijeme, i pro vyvíjení aktivity v jeho prospěch. Zkrátka: bez důstojného materiálního zajištění všech může liberální demokracie jen těžko prosperovat.

Mimořádná zranitelnost lidí bez důstojných mezd i celé společnosti, v níž tvoří tak velký podíl jako u nás, se pak vyjeví v krizových situacích, jakou je současná pandemie koronaviru. Mnoha domácnostem chybí úspory, ze kterých by byly schopny přežít dočasný výpadek příjmů. Nedostatek finančních prostředků také může vést k nemožnosti nechat se jako samoplátce otestovat či ke zdráhání se nastoupit do karantény spojené s propadem příjmů. Najevo vyšly i mnohé další důsledky nízkých mezd. „Když se zaváděla online výuka, vláda očekávala, že všichni mají počítače, a tak nenabídla žádné řešení pro ty, kteří ho nemají nebo jich neměli dost pro všechny členy rodiny. To přesně ukazuje, jak vylučující může být, když nemáte něco, co je obecně vnímáno jako standard,“ uvádí jako příklad antropoložka a členka platformy pro MDM Lucie Trlifajová.

Náklady důstojného života

Minimální důstojná mzda vychází ze zahraničních konceptů tzv. living wage. Pokouší se vyčíslit, jak vysoký by měl na základě aktuálních cen za běžné výdaje být příjem, aby je z něj lidé byli schopni pokrýt. Pro tyto účely počítá se standardními výdaji v následujících osmi kategoriích: bydlení, stravování, oblečení a obuv, doprava, telekomunikace, zdraví a hygiena, volný čas a vzdělávání a úspory. Kde to bylo možné, vychází propoččet z dostupných dat, oficiálních metodik či expertních doporučení. Kromě zcela nezbytných výdajů, jako na jídlo či ošacení, tak počítá i s dalšími položkami, jejichž pokrytí si vyžaduje běžné zapojení do společnosti. Jak vysvětluje odborářka Alena Paukrťová, která se na nástroji podílela: „Pro mě znamená důstojná mzda to, že pracující máma samoživitelka může zaplatit svým dětem školu v přírodě a nemusí je vyčleňovat z kolektivu, protože na to nemá. A taky se nerozbrečí, když jí zkolabuje pračka nebo lednička a jde si v klidu koupit novou.“

Položky naopak nezahrnují nic, co by mohlo být vnímáno jako zbytečné, například výdaje za domácí zvíře nebo květiny, dále ani náklady na jakékoliv zvláštní potřeby typu speciální stravy či zdravotnických pomůcek a ani výdaje na nákladnější typy spotřeby, například tu mimořádně kva-

litní, udržitelnou či lokální. „O detailech jednotlivých položek z hlediska toho, co lze považovat za „standardní výdaj“ nebo jakou u nich započítat cenu, lze jistě vést debatu. Platforma se ostatně každé položce zevrubně věnovala, některé z nich, jako zdravá výživa nebo míra úspor, staví na odborných doporučeních. To ale nezpochybňuje potřebu nástroje jako takového. Navíc považují za málo pravděpodobné, že by bylo možné na konkrétní výdaj ukázat jako na nějaký nadstandard a dopočítat se tak k částkám výrazně nižším,“ komentuje výpočet Jan Bittner, člen expertní platformy a ekonom.

Málokdo dostává dost

Jak už bylo v úvodu zmíněno, minimální důstojná mzda meziročně vzrostla o 975 Kč, respektive pro Prahu o 1 137 Kč na 32 438 Kč hrubého, respektive 37 987 Kč hrubého pro metropoli. Ačkoli meziročně vzrostl i mzdový medián, činí v celorepublikovém měřítku pouhých 31 183 Kč, což znamená, že podobně jako loni zhruba polovina českých pracujících nedosáhne na mzdu pokrývající bez problémů jejich výdaje. Přitom je MDM pořád o necelých 350 eur nižší než platná německá zákonná minimální mzda. Jestliže ve srovnání s MDM vychází neslavně již český mzdový medián, je přímo tristní pohled na českou minimální mzdu: i po zvýšení od ledna 2021 na 15 200 Kč nebude dosahovat ani poloviny důstojného minima.

Za pozornost stojí též srovnání nové výše minimální důstojné mzdy s tím, v jaké výši se pohybuje nezabavitelné minimum zůstávající třem čtvrtinám milionu lidí v exekucích či rozličné dávky včetně aktuálně pro mnoho lidí postižených covidem relevantní nemocenské nebo brzy v důsledku očekávané ekonomické krize důležité podpory v nezaměstnanosti. Lidé odkázaní na tyto částky nemají v žádném případě šanci pokrýt vše, co by bylo k normálnímu životu třeba.

Sondy Revue vám ve spolupráci s nadací

FRIEDRICH
EBERT
STIFTUNG

přináší seriál článků
zaměřených na témata,
o kterých se v ČR
nediskutuje a nepíše.

Krise není záminka pro stagnaci mezd

Bližící se ekonomická krize nesmí být záminkou ke stagnaci, či dokonce ke snižování mezd a platů. To, jaké devastující účinky na důvěru ve spravedlnost ve společnosti to má, když si opasky musí utahovat zejména ti nejslabší, kteří už tak jako tak žijí, vidíme všude po světě v podobě nárůstu národoveckého autoritářství jako nepřímého důsledku právě takového řešení minulé finanční a ekonomické krize. Tentokrát se zdroje musí najít jinde – u velkých hráčů a nejbohatších, z nichž mnozí během krize dokonce ještě víc zbohatli. Naopak v jádru postcovidové ekonomické obnovy musí být další zvyšování hlavně nejnižších a průměrných mezd a platů, a to tak, aby byli spravedlivě odměněni všichni, kteří společnost během pandemie drželi při chodu, aby se stimulovala poptávka včetně té lokální a udržitelné i se vytvořila společnost odolnější vůči dalším krizím.

Toho se dá dosáhnout mnoha různými cestami. Pravidelné a podstatné navyšování minimální mzdy a s ní spojených zaručených mezd musí zůstat samozřejmostí. Lze uvažovat například o placení důstojných mezd jako podmínky pro veškeré veřejné zakázky. Klíčová role připadne také Evropské unii. Ta nadále nemůže trpět tak velké propasti mezi mzdovými a životními podmínkami v rámci společenství, pokud si chce zachovat většinovou podporu jeho obyvatel a obyvatelek. Vypadá to, že si toho po dekadách spíše prázdných debat o sociální dimenzi integrace je konečně vědoma. Evropská komise zveřejnila návrh nové legislativy pro posílení kolektivního vyjednávání všude po Evropě a za účelem ustavení jednotného mechanismu stanovování minimálních mezd v jednotlivých členských státech. Pokud však má opravdu plnit svůj účel, musí i ten po vzoru minimální důstojné mzdy reflektovat, kolik peněz je kde třeba k normálnímu životu. Více informací najdete na stránkách www.dustojnamzda.cz